

GENERAL ELŻBIETY ZAWACKIEJ
Muzeum Pomorskie Armii Krajowej
ul. Główna 93, tel. 940 55 35 22 88
e-mail: ak@wp.pl, www.zawacki.pl
REGON 670502736
KRS 000041692
1050 1506 0000 0000 5002 0244

poprzedni nr - 344/955
102 wj

Strony Adela Jody Gubrowskiej

Parafia 2
13-307 Brzozie Lub.
++

Nowe Miasto Lub.
AK

ks. Kossak-Głowczewski Leon

N: 344/955 Pom.

SPIS ZAWA... OŚCI TECZKI — Leon Gossak - Głównowski
T: M: 344/955 Pom.
Nowe Miasto Lub.
AD

I. Materiały dokumentacyjne

- I/1 – relacja właściwa —
- I/2 – dokumenty (sensu stricto) dot. osoby relatora —
- I/3 – inne materiały dokumentacyjne dot. osoby relatora —

II. Materiały uzupełniające relację k. 6 s. 1-10

III. Inne materiały (zebrane przez „relatora”): —

- III/1 – dot. rodziny relatora —
- III/2 – dot. ogólnie okresu sprzed 1939 r. —
- III/3 – dot. ogólnie okresu okupacji (1939 –1945) —
- III/4 – dot. ogólnie okresu po 1945 r. —
- III/5 – inne... —

IV. Korespondencja

1) listy k. 2 s. 1-2
.....
.....
.....

V. Wypisy ze źródeł [tzw.: „nazwiskowe karty informacyjne”] k. 4

VI. Fotografie brak

II. Materiały uzupełniające relacje,
/ - ks. Leon Kossak-Cyrowiecki

1. List do E. Zawackiej z 8. 11. 1978,
rękop. oryg. wraz z jego odpisem;
data wpłynięcia do Arch. E. Zawackiej
12. 10. 1978

k. 6 s. 1-10

1.

Neohortow - Pałac barokowy z XVIII w.

Lwicz, 8. XI. 78.

Wielce baronowa Pani Tereza!
Proszę o zam, że dopiero dzisiaj
odpisuje, bo dopiero teraz otrzymałam
matem odbitkę ostatniego
zdjęcia bratanki Adelajdy
Głowiszewskiej wraz z jej arcyto-
banicem i siostrą.

Bratanka Adelajda Felicya
Głowiszewska urodziła się
29. V. 1921 w Biskupcu.
Rodzice Alojzy i Klara
Głowiszewscy. Ponieważ
Biskupiec został wcielony
do Niemiec, brat zamienił
swoją sklep w Biskupcu

2. na taki podobny w Staro-
gardzie Gdańskim, dokąd
krośko po urodzinach córki
przeniósł się wraz z rodziną.
Ada chodziła do liceum
w Starogardzie - była przed
masurą. Dojeżdżała przez
6 lat do p. prof. Wilkonińskiego
w Gdańsku na lekcje forte-
pianu

W czasie okupacji, by uniknąć
wywiezienia na pracę do
Niemiec, ukrywała się wraz
ze swoją siostrą Wosulą u mnie
Grozilo im aresztowanie,
więc chora Wosula wróciła
do matki w Starogardzie.
Ada zaś objęta opieką gospo-
dyni plebanii w mieście.

Brat ich Albin - starszy od
nich - został zamieszony
przez hitlerowców i cieccha-
nowie.

W tym samym czasie od-
wiedziła mego brata Romane
szdriego, aresztowanego w
Hr. Kłopot, gdzie też został za-
mordowany

3. ~

Co stanowita nie patyce.
 bery nie na mordowanie
 przez hitlerowcow naszych
 najbliższych
 przywódcę samordowano
 również mego brata księdza
 proboszcza Stanisława
 Górnego z Kałęczyna
 we fortach Toruńskich.
 szwagra Bronisława Kyttera
 - namyśla. w lasach
 szpeglawskich k. Haregardu.
 Arrestowany w Krosnie.
 Brat ks. Stanisław był długie
 lata katechetą przy wielkim
 gimnazjum w Toruniu.
 o ile wiem, do organizacji

4. w której pracowała Ada, należały pp. Pektetowne (matka ich rozstrzelona w Pokrydowie) z Pokrydowa p. Cybulska - córka właściciela młyna w Zachostku - oraz córka sekretarza sądowego w Prodnicy - p. Jacy (dobrze nie pamiętam).

Przyjechali aresztować Adę dwaj z trzema glównami - Sicherheitsdienst - dnia 3.7.1945 w plebani w mojej obecności w Prodnicy Lubarskim mnie powiedzieli że po mnie przyjadą za 3 dni nie nie - Kateru. Chciałem dźwieć los, bratanki - nie przyjechali.

Dowiedziałem się, że Ada przebywa we więzieniu w Prodnicy. 18.7.1945 ubrany po kapłanów (bo zawoźc tak się ubierałem także w okupacji) pojechałem do władz Sicherheitsdienst w Prodnicy zdziwił się bardzo zastępcy szefa - nie było się jak tutaj, gdy zobaczył pana Jęzusa,

5. i powiedział: Ach, ileż to
 spraw słyszałem o księdzu
 Palaku. Ciężko się, że ksiądz
 pozurstem. Ale nie ksiądz
 spieszcie, że nie ma szefa.
 Proszem o widzenie się
 z bratanek. - No, to ksiądz
 jeszcze zdążył, bo wagony
 już gotowe do wywiezienia
 aresztowanych politycznych
 więźniów. - Przedwont do
 więzienia, by mnie bez prze-
 puski wpuszcili, bo to jaż nie
 nie żałuję.

Rozmawiałem z bratanek po
 polsku - po Rótku se strasznie,
 która żądają, byśmy mówili
 po niemiecku - oświadczylem

6. że pani mnie po polsku słowo 6.
podochwiała nas. Udało mi
się, pykając, brabance rączyko
z Komunią sw. - Prabanka po-
zostata petra wnosii w wy-
ciżko. - Wtedy musieliśmy się
pożegnać. (Władkami byli też
chyba strażnicy „polscy“ z Pro-
duicy!

Dowiedziałem się że tego samego
dnia - 18. I. 1945. wywieziono
Każy inaczej mówić. Może
w Produicy, tym wiedza.

W ostatnich dniach skupię
- słapano mnie na śmierć
za to, że nie pozwoliłem
Polce z Pokrydowe mówić
władzom niemieckim, iż
niej wkrzywali się Rosjanie.
Oświadczyła to na doradzinie
procesie - rozstrzelano, wrogas
21 osób w Pokrydowie.

W ostatniej chwili ostrygli
mnie Niemcy (andylitlerowcy),
iż przyjadę, by mnie po-
wieść z policjantem z Wiednia.
nie zdarzyli. - Co prawda
że są zagmatwaniem sprawy.
Ale to nie nowo przegrany.

7. Już w sierpniu 1944 r.
 po moim powrocie ze Szpitala
 w Lubawie, gdzie mnie bra-
 tanke odwiezła, chcieli ar-
 tować za wybudowanie bramy
 powitalnej i zorganizowanie
 wierny szpicy - bratanek i inne
 powiadzieli, że zrobiliby gene-
 ralna próbę na powitanie
 wojska polskiego i radzieckiego.
 Cudownie wówczas uniknęli
 aresztowania.

7. Kuria, Biskupia w Gdańsku
 powrotem mi uważa, że
 za moje strachanie i spowie-
 dzi w języku polskim. Był
 aresztowany. Do kurii przy-
 chodziły donosy za polskie
 spowiedzi.

8.
8. Książka Dekanatu brodnickiego
i nowomiejskiego mówili
że dopóki Kossak (to ja) nie
wisi, możemy być spokojni
w nowym mieście lub. na
pierwszej konferencji deka-
nalnej przygotowali mi książkę
o wacie upamiętnienia i wdzięcz-
ności za podrywanie
ich na duchu.

Przepraszam! Mimo nalegań
nigdy tego nie napisałem.
Mój brat, że Kossak i inni
- kradzież ocalicy - to opisz
już w piśmie i w piśmie
książka wymierza.

Łączę wyrazy głębokiej
czci

Cs. Leon Kossak Kowcewski.

Odpis listu Ks. Leona Głowczewskiego
k. proboszcza w Brzoziu Lubawskim
pos. Nowe Miasto Lubawki do Sierbuzewskiej

Świecie, 8.XI.78.

ARCHIWUM
Elżbiety Zawackiej 9.
344/926 Paw
data wpływu 12.10.78

Wielce Szanowna Pani Docent !

Przepraszam, że dopiero dzisiaj odpisuję, bo dopiero teraz otrzymałem odbitkę ostatniego zdjęcia bratanki Adelajdy Głowczewskiej przed jej aresztowaniem i śmiercią.

Bratanka Adelajda Felicja Głowczewska urodziła się 29.V.1921r. w Biskupcu. - Rodzice Alojzy i Klara Głowczewscy. Ponieważ Biskupiec został wcielony do Niemiec, brat zamienił swój sklep w Biskupcu na taki podobny w Starogardzie Gdańskim, dokąd krótko po urodzeniu córki przeniósł się wraz z rodziną. Ada chodziła do liceum w Starogardzie - była przed maturą. Dojeżdżała przez 6 lat do p.prof. Wilkomirskiej w Gdańsku na lekcje fortepianu.

W czasie okupacji, by uniknąć wywiezienia na prace do Niemiec, ukrywała się wraz ze swoją siostrą Urszulą u mnie. - Groziło im aresztowanie, więc chora Urszula wróciła do matki w Starogardzie, Ada zaś objęła urząd gospodyni plebanii u mnie.

Brat ich Albin - starszy od nich - został zamęczony przez hitlerowców w Ciechanowie.

W tym samym czasie odwiedziła mego brata Romana sędziego, aresztowanego w Stuthofie, gdzie też został zamordowany. - Postanowiła nie patrzeć beczynnym na mordowanie przez hitlerowców naszych najbliższych.

Oczywiście zamordowano również mego brata księdza proboszcza Stanisława Głowczewskiego z Kaszczorka we fortach toruńskich - szwagra Bronisława Knittera - nauczyciela - w lasach szpegawskich k. Starogardu. aresztowany w Skórczu. Brat ks. Stanisław był długie lata katechetą przy męskim gimnazjum w Toruniu. - O ile wiem, do organizacji w której pracowała Ada, należały pp. Bekterówne / matkę ich rozstrzelano w Pokrzydowie / z Pokrzydowa p. Cybulska - córka właściciela młyna w Bachotku - oraz córka sekretarza sądownego w Brodnicy - p. Gacy /dokładnie nie pamiętam/ .

Przyjechali aresztować Adę dwaj z trupim^{ymi} główkami Sicherheitsdienst dnia 3.I.1945r. w plebanii w mojej obecności w Brzoziu Lubawskim - mnie powiedzieli, że po mnie przyjadą za 3 dni, nie uciekałem . Chciałem dzielić los bratanki - nie przyjechali. Dowiedziałem się, że Ada przebywa we więzieniu w Brodnicy. 18.I.1945r. ubrany po kapłańsku /bo zawsze tak się ubierałem także w okupacji/ pojechałem do władz Sicherheitsdienstu w Brodnicy. Zdziwił się bardzo zastępca szefa - ucieszył się jak Piłat, gdy zobaczył Pana Jezusa / i powiedział : Ach, ileż to spraw o księdzu Polaku słyszałem. Cieszę się, że księdza poznałem. Ale ~~ma~~ ksiądz szczęście, że nie ma szefa. Prosiłam o widzenie się z bratanką - no, to ksiądz jeszcze zdążył, bo wagony już gotowe do wywiezienia aresztowanych politycznych więźniów. - Przedzwonił do ~~urzędnika~~ ^{nie} ~~urzędnika~~, by mnie bez przepustki wpuszczili, bo to już ~~nie~~ zaszkodzi.

Rozmawiałem z brataną po polsku - po kłótni ze strażniczką, która żądała, byśmy mówili po niemiecku. Oświadczyłem, że pani umie po polsku, skoro podsłuchiwała nas. Udało mi się przekazać bratanie naczynko z Komunią św. - Brataną pozostała pełna ufności w zwycięstwo. - Wtedy musieliśmy się ~~wzajemnie~~ pożegnać. /Świadcami byli też chyba strażnicy " polacy" z Brodnicy /.

Dowiedziałem się, że tego samego dnia - 18.I.1945r. wywieziono^{ca} - każdy inaczej mówił. Może w Brodnicy o tym wiedzą. W ostatnich dniach okupacji - skazano mnie na śmierć - za to, że nie pozwoliłem Polce z Pokrzydowa mówić władzom niemieckim, iż u niej ukrywali się Rosjanie. Oświadczyła to na doraźnym procesie - rozstrzelano wówczas 21 osób w Pokrzydowie.

W ostatniej chwili ostrzegli mnie Niemcy /antyhitlerowcy/, iż przyjadą, by mnie powiesić z policjantem z Wiednią. Nie zdążyli. - Przepraszam, że tak zagmatwiłem sprawę, ale to na nowo przeżywam.

Już w sierpniu 1944r. po moim powrocie ze szpitala w Lubawie, gdzie mnie brataną odwiedzała, chcieli aresztować za wybudowanie bramy powitalnej i zorganizowanie wierszy dzieci - brataną i mnie. Powiedzieli, że zrobiliśmy generalną próbę na powitanie wojska polskiego i radzieckiego. - Cudownie wówczas unikałem aresztowania.

Z Kurii Biskupiej w Gdańsku zwrócono mi uwagę, że za moje słuchanie spowiedzi w języku polskim będę aresztowany. Do kurii przychodziły donosy za polskie spowiedzi.

Księża dekanatu brodnickiego i nowomiejskiego mówili, że dopóki Kossak / to ja / nie wisi, możemy być spokojni w Nowym Wiście Lub. Na pierwszej konferencji dekanalnej zgotowali mi księża owację uznania i wdzięczności za podtrzymywanie ich na duchu.

Przepraszam, mimo nalegań nigdy tego nie napisałem. Myślałem, że ktoś inny - ksiądz z okolicy - to opisze.

Już wszyscy ówczesni księża wymierają.

Lączę wyrazy głębokiej
czci

kś. Leon Kossak Główczewski . Stwierdzam zgodność

odpisa z oryginałem

S. Zawacki

IV/1. Korespondencja - ks. Leon Kossak-Głowacki

1. List do E. Zawackiej z 4.04. 1979 -
kop. ręk. k. 1 s. 1
2. List do Fundacji z 23.05. 2002 do
proboszcza w Brzozie Lubuskiej,
kop. ręk. k. 1 s. 2

Ks Kossek-Głowacki Tomni, 4 IV 1979

Wielebny Rzeze Probowca,

Dziękuję serdecznie za pamięć o moich sprawach. Była bym wdzięczna, gdyby w materiałach przez mnie zbieranych, które poszły opracowaniem znalazły się w Instytucie Historii P A N, znalazł się opis pracy dysparterskiej pod okupacją, opis skruszony ręką Wielebnego Henryka alle powiatów pomorskich, zwany do Prusów.

Mam m m. w moich zbiorach notatki przesłane przez Marię Cichońską via do Bernarda Probowca z nowego kwartału, że "przyjeżdżaj do Ks probowca Puszczy z jakimiś parafianami Brodnicy jako leżym do kłobady".

Z nowego kwartału mam też notatki, że siostra zakonna Antonina Schneider była czynna w samopomocy wroclawskiej wojny Polaków - oraz bardzo mi zależy, żeby mi dały o swoich zaskonnych.

Bratem s p. Ady znalazłem się w Stawisku Progwizacyjnym polityce uczestnicząc w walkach o niepodległość, który ma wkład się w przygotowaniu roku, wydany przez Polaka Tawarzystwa historycznym w Warszawie.

Bech opracowanie własne ze dzieł o ciele dwóch rozstrzelanych partyzantkach. Zatemam spis meżowski, jako udało mi się zebrać z tworem b. pow. Sierak mi sicut, przez ma omich mi trzem.

Przez tam serdecznie życzenia sirościem przez moją głośnikową sirościem

Elżbieta Zawacka

FUNDACJA

ARCHIWUM POMORSKIE ARMII KRAJOWEJ

BIURO FUNDACJI • 87-100 TORUN • UL. WIELKIE GARBARY 2 • TEL./FAX (0-56) 65-22-186

<http://www.um.torun.pl/AK>, e-mail: AK@um.torun.pl

KONTO: WIELKOPOLSKI BANK KREDYTOWY SA W TORUNIU, NR 10901506-4675-128-00

Toruń 23.05.2002 r.

1.dz.2420 POM 2002

1x
- prośba o
kontakt z
rodziną ks. Leona Kossaka - Główcze
+ kolebą, inf. o Fundacji

Parafia Kościoła Rzym.-Kat.

13-307 Brzozie Lubawskie

Wielebny Księżu Proboszczu !

Jestem dokumentalistką Fundacji Archiwum Pomorskie Armii Krajowej w Toruniu, które gromadzi dokumenty mówiące o walce Polaków z okupantem w czasie II wojny światowej. Do 1978 r. nasze Archiwum utrzymywało kontakt z ks. Leonem Kossak-Główczewskim, który był proboszczem w Brzoziu Lubawskim, a później przebywał w Świeciu. Minęło sporo lat, kontakt się urwał, a nam brak danych dotyczących Księdza Leona, które są nam potrzebne do opracowania biogramu Księdza i opublikowania w kolejnym tomie "Słownika biograficznego konspiracji pomorskiej 1939-1945". W związku z tym zwracam się z prośbą o umożliwienie kontaktu z ks. Leonem, a jeżeli to z różnych względów niemożliwe, minęło przecież tyle lat, bardzo proszę o kontakt z Rodziną Księdza.

W załączeniu przesyłam materiały o pracy Fundacji.

Łączę wyrazy głębokiego szacunku.

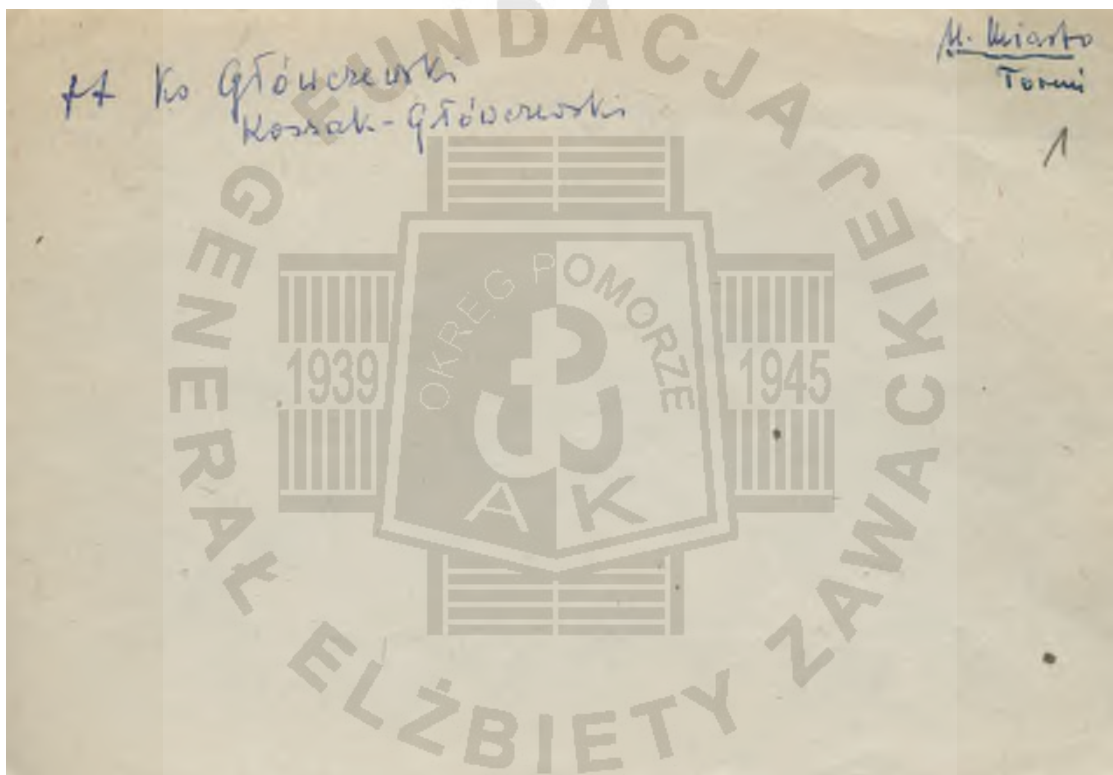
Z poważaniem .....
dokumentalistka Elżbieta Skerska

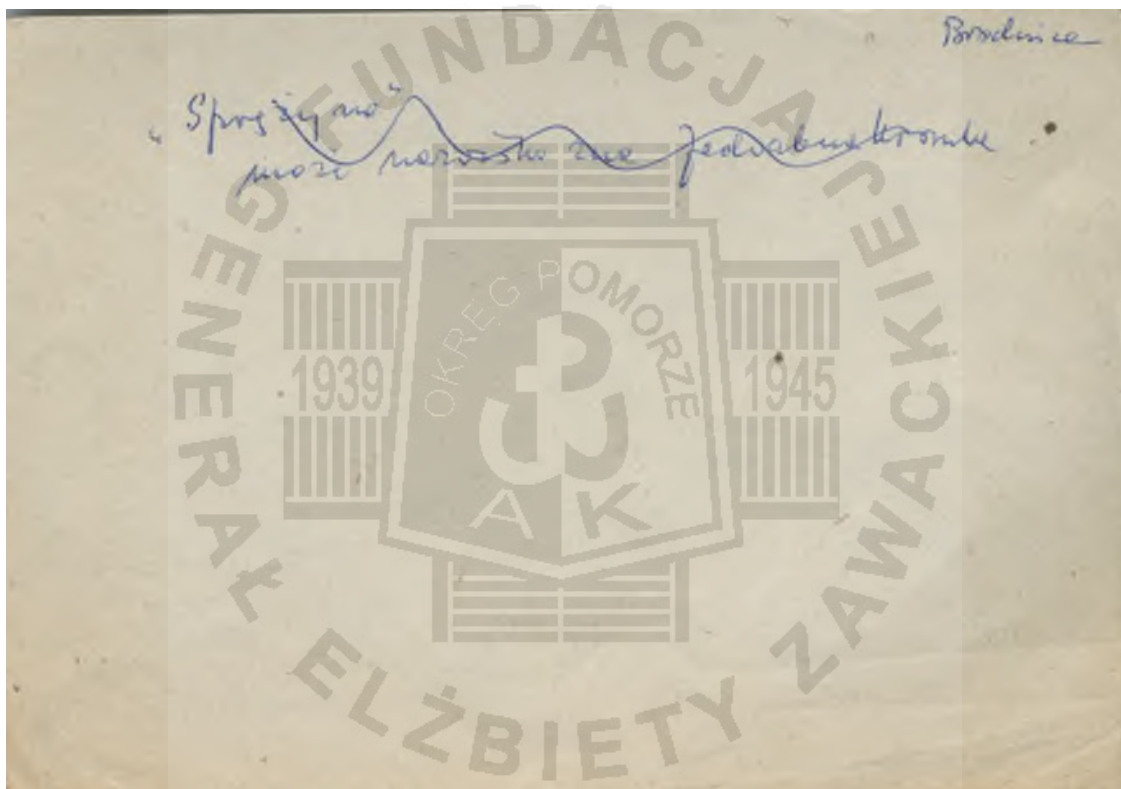

T: M-344/955 Pom.

Brookline

ks. Leon Blossak - Główny
Karty informacyjne
ks. 4

Ks. [GŁOWCZEWSKI] GŁÓWCZYŃSKI

2
BRODNICA

Zamieszkały w czasie okupacji w Brzoziu Lubawskim.
Jego siostra [bratanica], zamieszkała w czasie okupacji
również w Brzoziu, była łączniczką pomiędzy Lubawą a
Brodnicą. *Aresztowana w tym dniu co Sytniewski.*
Obecnie (1978r.) mieszka i urzęduje w Świeciu n.Wisłą.

T. Piotrowski Bernard, Insp. Brodnica, M-7, I/2/3.

MGr'99

ks. Hossak - Głowczewski
Leon

Brodzice
AK 3

brat Alfreda - ojciec Adelejoły
Głowczewskiej - proboszcz w Brozim
Lubawskim, u którego się ulrywa

zob: T: Q: 374/374 Pom. 2. II s. 8

- Adelejoła Głowczewska imp. Brod.

Wz. IX 102

Kossak -

Brookline

4

к.с. - Грѣшчєвскі

Ksiądz z Mielniczycy Brookline.
Znajomy J. Kłewskiego syna wojny.
Otrzymał od Sztubickiego z N.M.
Wawskiego chemię młotni przez
Kłewskiego.

rob. T. i Kłewski J., wiersz Brookline,

I/1/str. 8

KMM-97

Parafia Brozie-Lub.
obecnie - Swiecie

M-344/955

Nowe-M.
AK

Ks. Kossak-Głowczewski
Leon

Mossak-Głowczewska
Leon

